

Υπηρεσία Τύπου και
Πληροφόρησης

Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης
ΑΝΑΚΟΙΝΩΘΕΝ ΤΥΠΟΥ αριθ. 8/19

Λουξεμβούργο, 31 Ιανουαρίου 2019

Προτάσεις του γενικού εισαγγελέα στην υπόθεση C-55/18
CCOO κατά Deutsche Bank SAE

Ο γενικός εισαγγελέας G. Pitruzzella προτείνει στο Δικαστήριο να αναγνωρίσει την ύπαρξη υποχρέωσης των επιχειρήσεων να εφαρμόζουν σύστημα μετρήσεως του πραγματικού ημερήσιου χρόνου εργασίας

Τα κράτη μέλη είναι ελεύθερα να καθορίσουν τους τρόπους και τις μεθόδους εφαρμογής της υποχρέωσης αυτής

Το ισπανικό συνδικάτο Federaci3n de Comisiones Obreras (CCOO), υποστηριζόμενο από τέσσερις άλλες συνδικαλιστικές οργανώσεις, άσκησε συλλογική αγωγή ενώπιον του Audiencia Nacional (Κεντρικού Δικαστηρίου) κατά της Deutsche Bank SAE με αίτημα να αναγνωριστεί η υποχρέωσή της να εφαρμόζει σύστημα καταγραφής του πραγματικού ημερήσιου χρόνου εργασίας του προσωπικού της. Κατά το συνδικάτο αυτό, το εν λόγω σύστημα θα πρέπει να καθιστά δυνατό τον έλεγχο της τήρησης του προβλεπόμενου ωραρίου εργασίας και της υποχρέωσης ενημερώσεως των συνδικαλιστικών εκπροσώπων σχετικά με τις πραγματοποιηθείσες ανά μήνα υπερωρίες, κατ' εφαρμογή της εθνικής νομοθεσίας. Κατά τα συνδικάτα, η υποχρέωση εφαρμογής τέτοιου συστήματος απορρέει όχι μόνο από την εθνική νομοθεσία, αλλά και από τον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στο εξής: Χάρτης) και την οδηγία 2003/88¹. Αντιθέτως, η Deutsche Bank υποστηρίζει ότι από τη νομολογία του Tribunal Supremo (Ανωτάτου Δικαστηρίου, Ισπανία) προκύπτει ότι το ισπανικό δίκαιο δεν προβλέπει τέτοια γενική υποχρέωση.

Συγκεκριμένα, στην απόφαση της 23ης Μαρτίου 2017, το Tribunal Supremo (Ανώτατο Δικαστήριο) απέκλεισε την ύπαρξη γενικής υποχρέωσης καταγραφής του κανονικού χρόνου εργασίας, υπογραμμίζοντας ότι η ισπανική νομοθεσία επιβάλλει μόνο την τήρηση αρχείου για τις πραγματοποιηθείσες υπερωρίες και τη γνωστοποίηση στο τέλος κάθε μήνα των τυχόν υπερωριών των εργαζομένων στους συνδικαλιστικούς εκπροσώπους τους. Ειδικότερα, το Tribunal Supremo (Ανώτατο Δικαστήριο) επισήμανε ότι η τήρηση αρχείου του κανονικού χρόνου εργασίας θα συνεπαγόταν κίνδυνο αδικαιολόγητης παρεμβάσεως της επιχειρήσεως στην ιδιωτική ζωή των εργαζομένων και ότι, όταν ο Ισπανός νομοθέτης θέλησε να επιβάλει την τήρηση τέτοιου είδους αρχείου, το έπραξε ειδικώς, όπως στην περίπτωση των εργαζομένων μερικής απασχολήσεως και των μετακινούμενων εργαζομένων, των εργαζομένων στην εμπορική ναυτιλία ή στους σιδηροδρόμους.

Το Audiencia Nacional εκφράζει αμφιβολίες όσον αφορά τη συμβατότητα της ισπανικής νομοθεσίας, όπως ερμηνεύθηκε από το Tribunal Supremo, προς το δίκαιο της Ένωσης. Κατά τις πληροφορίες που παρέσχε στο Δικαστήριο, στην Ισπανία, το 53,7 % των υπερωριών δεν καταγράφεται. Επιπλέον, το ισπανικό υπουργείο Απασχολήσεως και Κοινωνικής Ασφαλίσεως εκτιμά ότι, προκειμένου να διαπιστωθεί αν πραγματοποιούνται υπερωρίες, πρέπει να είναι γνωστός ο ακριβής αριθμός πραγματοποιηθεισών ωρών στο πλαίσιο του κανονικού ωραρίου εργασίας. Η ερμηνεία του Tribunal Supremo θα έχει, μάλιστα, ως πρακτική συνέπεια να στερούνται οι εργαζόμενοι ένα βασικό μέσο για την απόδειξη της παροχής εργασίας πέραν του κανονικού χρόνου εργασίας και να στερούνται οι εκπρόσωποί τους ένα μέσο αναγκαίο για τον έλεγχο της τήρησης των κανόνων. Κατά το Audiencia Nacional, υπό τις συνθήκες αυτές, το εθνικό δίκαιο δεν

¹ Οδηγία 2003/88/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 4ης Νοεμβρίου 2003, σχετικά με ορισμένα στοιχεία της οργάνωσης του χρόνου εργασίας (ΕΕ 2003, L 299, σ. 9).

μπορεί να διασφαλίσει την αποτελεσματική τήρηση των υποχρεώσεων που προβλέπονται στις οδηγίες 2003/88 και 89/391².

Με τις σημερινές προτάσεις του, ο γενικός εισαγγελέας Giovanni Pitruzzella προτείνει στο Δικαστήριο να αναγνωρίσει ότι ο Χάρτης και η οδηγία 2003/88 επιβάλλουν στις επιχειρήσεις υποχρέωση να εφαρμόζουν σύστημα μετρήσεως του πραγματικού ημερήσιου χρόνου εργασίας για τους εργαζομένους πλήρους απασχολήσεως για τους οποίους δεν ισχύει ρητή ατομική ή συλλογική συμφωνία για την πραγματοποίηση υπερωριών και οι οποίοι δεν έχουν την ιδιότητα μετακινούμενων εργαζομένων, εργαζομένων στην εμπορική ναυτιλία ή στους σιδηροδρόμους και ότι αντιβαίνει στον Χάρτη και στην οδηγία 2003/88 εθνική κανονιστική ρύθμιση η οποία δεν προβλέπει τέτοια υποχρέωση. Προσθέτει ότι τα κράτη μέλη είναι, εντούτοις, ελεύθερα να προβλέπουν τον τρόπο καταγραφής του πραγματικού ημερήσιου χρόνου εργασίας ο οποίος είναι καταλληλότερος για την επίτευξη της πρακτικής αποτελεσματικότητας του δικαίου της Ένωσης.

Ο γενικός εισαγγελέας επισημαίνει ότι είναι αναγκαίο να καταστεί δυνατή η πλήρης και πραγματική απόλαυση των δικαιωμάτων που αναγνωρίζουν στους εργαζομένους ο Χάρτης και η οδηγία 2003/88 όσον αφορά τον περιορισμό της μέγιστης διάρκειας της εργασίας και τις ημερήσιες και εβδομαδιαίες περιόδους αναπαύσεως. Συγκεκριμένα, η πλήρης και αποτελεσματική προστασία συνεπάγεται τον καθορισμό συγκεκριμένων υποχρεώσεων για τα εμπλεκόμενα πρόσωπα, ώστε η διαφορά στην οικονομική σχέση μεταξύ εργοδότη και εργαζομένου –ο οποίος είναι το ασθενές μέρος της συμβάσεως εργασίας– να μην θίγει την αποτελεσματική απόλαυση των δικαιωμάτων που αναγνωρίζουν στους εργαζομένους ο Χάρτης και η προμνησθείσα οδηγία.

Κατά τον γενικό εισαγγελέα, τα κράτη μέλη, μολονότι μπορούν να επιλέξουν ελεύθερα τους τρόπους και τις μεθόδους μεταφοράς της οδηγίας 2003/88 στην εθνική έννομη τάξη, υπέχουν εντούτοις σαφή και ανεπιφύλακτη υποχρέωση αποτελέσματος όσον αφορά την εφαρμογή των κανόνων που θεσπίζει η οδηγία 2003/88. Ειδικότερα, τα κράτη μέλη οφείλουν να θεσπίσουν εθνική κανονιστική ρύθμιση κατάλληλη προς επίτευξη της προστασίας της υγείας και της ασφάλειας των εργαζομένων (η οποία περιλαμβάνεται στους θεμελιώδεις σκοπούς της οδηγίας) μέσω της πραγματικής τηρήσεως των χρονικών ορίων εργασίας και να εξαλείψουν κάθε εμπόδιο το οποίο, εν τοις πράγμασι, θίγει ή περιορίζει την απόλαυση των δικαιωμάτων που αναγνωρίζει η ως άνω οδηγία. Στις υποχρεώσεις αυτές των κρατών μελών αντιστοιχεί ιδιαίτερη ευθύνη του εργοδότη ο οποίος υπέχει, με τη σειρά του, την υποχρέωση να θεσπίσει τα κατάλληλα μέτρα για να καταστήσει εφικτή την ανεμπόδιστη άσκηση από τους εργαζομένους των δικαιωμάτων που αναγνωρίζει σε αυτούς η οδηγία 2003/88.

Ο γενικός εισαγγελέας εκτιμά, πρώτον, ότι, **ελλείπει συστήματος μετρήσεως του χρόνου εργασίας, δεν υφίσταται καμία εγγύηση ότι τα χρονικά όρια που καθορίζονται στην οδηγία 2003/88 τηρούνται όντως και, επομένως, ότι τα δικαιώματα που αναγνωρίζει η οδηγία αυτή στους εργαζομένους μπορούν να ασκηθούν ανεμπόδιστα.** Χωρίς τέτοιο σύστημα δεν υπάρχει τρόπος αντικειμενικού και βέβαιου ποσοτικού προσδιορισμού της εργασίας που όντως παρασχέθηκε και των χρονικών σημείων κατά τα οποία αυτή παρασχέθηκε ούτε μπορεί να γίνει διάκριση μεταξύ του κανονικού ωραρίου εργασίας και των υπερβάσεων του. Επίσης, η επιφορτισμένη με τον έλεγχο της τηρήσεως του συστήματος ασφάλειας της εργασίας δημόσια αρχή στερείται της πρακτικής δυνατότητας να ελέγξει και να βεβαιώσει την ενδεχόμενη αθέτηση των υποχρεώσεων.

Δεύτερον, ο γενικός εισαγγελέας υπογραμμίζει ότι **η έλλειψη του ως άνω συστήματος καθιστά ακόμη δυσχερέστερη για τους εργαζομένους την επιδίωξη της δικαστικής προστασίας των δικαιωμάτων που αναγνωρίζει σε αυτούς η οδηγία 2003/88, στερώντας τους από ένα πρώτο ενδεικτικό αποδεικτικό στοιχείο.** Συγκεκριμένα, ελλείψει τέτοιου συστήματος, εάν ο εργοδότης επιβάλει την παροχή εργασίας καθ' υπέρβαση των προβλεπόμενων από την εν λόγω οδηγία χρονικών ορίων εργασίας, θα είναι εξαιρετικά δυσχερής η αποτελεσματική ένδικη προστασία κατά τέτοιων παράνομων συμπεριφορών. Ως εκ τούτου, η έλλειψη αυτή αποδυναμώνει

² Οδηγία 89/391/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 12ης Ιουνίου 1989, σχετικά με την εφαρμογή μέτρων για την προώθηση της βελτίωσης της ασφάλειας και της υγείας των εργαζομένων κατά την εργασία (ΕΕ 1989, L 183, σ. 1).

αισθητά την αποτελεσματικότητα των δικαιωμάτων που εγγυάται η οδηγία 2003/88 στους εργαζομένους, που εξαρτώνται, κατ' ουσίαν, από τη βούληση του εργοδότη.

Εν συνόψει, κατά τον γενικό εισαγγελέα, η υποχρέωση μετρήσεως του ημερήσιου χρόνου εργασίας επιτελεί βασική υποστηρικτική λειτουργία στο πλαίσιο της τηρήσεως, από τον εργοδότη, όλων των άλλων υποχρεώσεων που προβλέπονται στην οδηγία 2003/88, όπως τα όρια της ημερήσιας εργασίας, η ημερήσια ανάπαυση, τα όρια και η διάρκεια της εβδομαδιαίας εργασίας, η εβδομαδιαία ανάπαυση και οι ενδεχόμενες υπερβάσεις του κανονικού ωραρίου. Οι υποχρεώσεις αυτές δεν συνδέονται μόνο με το δικαίωμα των εργαζομένων και των εκπροσώπων τους να μπορούν να ελέγχουν περιοδικά την ποσότητα της παρασχεθείσας εργασίας για την καταβολή της αντίστοιχης αμοιβής, αλλά κυρίως με τον σκοπό προστασίας της υγείας και της ασφάλειας των εργαζομένων στον χώρο εργασίας.

Απόκειται στο εθνικό δικαστήριο να εξακριβώσει, λαμβάνοντας υπόψη το σύνολο του εθνικού δικαίου και εφαρμόζοντας τις αναγνωρισμένες από το δίκαιο αυτό μεθόδους ερμηνείας, αν είναι δυνατή ερμηνεία του δικαίου αυτού κατά τρόπο που διασφαλίζει την πλήρη αποτελεσματικότητα του δικαίου της Ένωσης. Εάν δεν είναι δυνατή η ερμηνεία εθνικής κανονιστικής ρυθμίσεως όπως η επίμαχη ισπανική κατά τρόπο που να διασφαλίζει τη συμμόρφωση προς την οδηγία 2003/88 και τον Χάρτη, το εθνικό δικαστήριο οφείλει να μην εφαρμόσει την εν λόγω εθνική κανονιστική ρύθμιση και να διασφαλίσει την τήρηση της υποχρεώσεως των επιχειρήσεων να εφαρμόζουν κατάλληλο σύστημα μετρήσεως του πραγματικού χρόνου εργασίας. Ο γενικός εισαγγελέας υπενθυμίζει ότι η απαίτηση περί σύμφωνης προς το δίκαιο της Ένωσης ερμηνείας περιλαμβάνει και την υποχρέωση των εθνικών δικαστηρίων να τροποποιούν, αν παρίσταται ανάγκη, την πάγια νομολογία τους σε περίπτωση που αυτή στηρίζεται σε ερμηνεία του εθνικού δικαίου η οποία δεν συμβιβάζεται με τους σκοπούς της εκάστοτε οδηγίας.

ΥΠΟΜΝΗΣΗ: Οι προτάσεις του γενικού εισαγγελέα δεν δεσμεύουν το Δικαστήριο. Έργο του γενικού εισαγγελέα είναι να προτείνει στο Δικαστήριο, με πλήρη ανεξαρτησία, νομική λύση για την υπόθεση που του έχει ανατεθεί. Η υπόθεση τελεί υπό διάσκεψη στο Δικαστήριο. Η απόφαση θα εκδοθεί αργότερα.

ΥΠΟΜΝΗΣΗ: Η διαδικασία εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως παρέχει στα δικαστήρια των κρατών μελών τη δυνατότητα να υποβάλουν στο Δικαστήριο, στο πλαίσιο της ένδικης διαφοράς της οποίας έχουν επιληφθεί, ερώτημα σχετικό με την ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης ή με το κύρος πράξεως οργάνου της Ένωσης. Το Δικαστήριο δεν αποφαινεται επί της διαφοράς που εκκρεμεί ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου. Στο εθνικό δικαστήριο εναπόκειται να επιλύσει τη διαφορά αυτή, λαμβάνοντας υπόψη την απόφαση του Δικαστηρίου. Η απόφαση αυτή δεσμεύει, ομοίως, άλλα εθνικά δικαστήρια ενώπιον των οποίων ανακύπτει παρόμοιο ζήτημα.

Ανεπίσημο έγγραφο προοριζόμενο για τα μέσα μαζικής ενημερώσεως, το οποίο δεν δεσμεύει το Δικαστήριο.

Το [πλήρες κείμενο](#) των προτάσεων δημοσιεύεται στην ιστοσελίδα CURIA κατά την ημερομηνία αναπτύξεώς τους

Επικοινωνία: Estella Cigna-Αγγελίδη ☎ (+352) 4303 2582